

vévése, államosítás az egész vonalon, csak a nép- és szakoktatás felkarolása, az általános műveltséget nyújtó intézetek (pl. középiskola) teljes elhanyagolásával stb. Mindezekkel pedig nem megy túl a szocializmuson és így tulajdonképpen nem őszinte a magyar szociáldemokraták tiltakozása, mert ők az általuk kárhozottatott bolshevikokkal egyazon elvi alapon: nevezetesen a marxizmus alapján állanak.

Erről pedig még mindig érvényesek Paulsen közismert etikájának e szavai: „a kommunisztikus programm keresztülvitele kultúránk végét jelenti.“ Ezért aztán a pedagógiai szempontból termékeny eszmék és módszertani kísérletek sem érvényesülhetnek kellően.

Szelényi Odón.

H. Wallon: L'enfant turbulent (*Bibliothèque de Psychologie de l'enfant et de Pédagogie*). Paris, Alcan, 1925.

H.-M. Fay: Éléments de psychiatrie infantile, à l'usage des éducateurs. (*Au Foyer Central d'Hygiène*. 4, rue Molière, Paris.)

E két mű mindegyike a gyermekpszichiátria legújabb állását mutatja be és bizonyos szempontból különösen kiegészítik egymást. Wallon műve nagy terjedelmű (653 lap) forrásmunka, 214 megfigyelést tartalmaz, melyeknek klinikai leírásai teszik ki a kötet második részét. Az első részben a rajtuk nyugvó elméleti fejtegetést kapja az olvasó, miután a bevezetésben a szerző megismertette a gyermek lelki zavarainak tanulmányozásában követett módszeres szempontokkal, az abnormis jelenségek előfeltételeivel és a tudatost megelőző, vagyis impulzív idegtevékenységnek fontos fogalmával.

Ez az utóbbi fogalmazása az emberi cselekvésmechanizmusnak azért oly fontos, mert megismertet bennünket a viselkedéseknek többé-kevésbé automatikus jellegével (ez viszont *P. Janet* fogalmazásában klasszikus elmélet a franciáknál) és a tudatnak, mint hozzájuk járuló jelenségnek inaktív és inoperatív voltával.

A mű fő eredménye gyanánt a gyermek normális lelki fejlődésének nagyvonalú rajzát kell tekintenünk, melyet a szerző az érzelmi fokozat (*le stade émotif*), az érzéki-mozgási fokozat (*le stade sensitivo-moteur*) és a tárgyiasítás fokozata (*le stade projectif*) fejezeteiben foglal össze. A francia lélektan abban látja általában a rendellenes lelki jelenségek tanulmányozásának hasznát, hogy belőle a rendes lelki élet törvényeire vonhatunk következtetéseket. Ily következtetéseket nyújt szerzőnk is a felsorolt fejlődési fokozatokban, hol azonban nem elégszik meg a gyermek lelki fejlettségének egyszerű megállapításával, a fejlettség rajzával, hanem mindjárt megfelelő lélektani elméletek fejtegetésébe is bocsátkozik (pl. a nyelv vagy az érzelmelek elméletei) és ez ad művének mélyebb perspektívát és gazdagságot is. Wallon könyve nem könnyű olvasmány, de nem is akar az lenni. A fokozatokat a szerző nem a tudatosságunk vagy az értelmi életnek fejlődésében találja meg, hanem, ami alapvetőbb jellegű, az egész emberre nézve: a pszichomotorikus és érzelmi-akarati világ elemeinek (lassú és nehezen követhető) kibontakozásában. A fejlődés menetére nézve jellemző az a megállapítása, hogy nem szabad bizonyos gesztusok,

szavak vagy egyéb reakciók első megjelenéséhez mindjárt a gyermeki lelki életnek valamely kész fejlettségi fokát hozzákötni, mint a régebbi elméletek gondolták.

Hogy mily óvatosságra van szükség az ily következtetésekben, kiderül abból, hogy jelentkeznek a kis gyermekeknél oly reakciók, melyek hol megvannak, hol eltűnnek, hol ismét előtűnnek a fejlődés folyamán, a nélkül, hogy állandóan és biztosan egy meghatározott fokhoz volnának hozzákötve. A normális gyermek fejlődése *polimorf*; azt sem szabad továbbá figyelmen kívül hagyni, hogy az egyes lelki tevékenységek nem fejlődnek párhuzamosan, jelentkezésük nem *szinkronisztikus*, hanem ingadozó. E szemelvények mutatják, mily finom megkülönböztetésekre van szüksége különösen annak, aki a gyermeki lelket a patológia felől közelíti meg.

Wallon munkájának pozitív eredménye gyanánt a gyermeklélek fejlődésének következő képe tárul elénk:

A csecsemő lelki életének első fokozata a *tisztán emocionális állapot*. A csecsemő csakis a testi, érzéki hatásokra reagál ezen a fokon, mert ezek a benyomásai egyúttal bizonyos kezdetleges érzelmekkel párosulnak. Wallon a következő érzelmeket találja ekkor működésben: a haragot, az örömet, a félelmet és szomorúságot; ezek azonban valamennyien csak homályos és szétömlő izgalomban jelentkeznek, a szerint, amint a gyermek szervezete jól vagy rosszul alkalmazkodik a környezethez.

A fejlődés második fokozatán kezdődik az *érzékleteknek* mint ilyeneknek felfedezése. A gyermek ekkor kezd úgy viselkedni, mint akinek érzetei vannak, visszatér rájuk, mozgásait észreveszi és játszani kezd velük; a tapintás, mozgás és hallás érzetei mint érzetek akkor kezdenek nála jelentőségre vergődni (gógicsél, játszik), úgy azonban, hogy az érzetei még egyáltalában nem objektiválódnak. Az érzetben a tudatállapot mozzanata ekkor még nem válik el a reakció mozzanatától.

A fejlődés harmadik fokán beáll az *objektíváció*: a gyermek szándékosan, intencionális készséggel kezdi mozgásait végezni, a külső világ tárgyainak hatására mint ilyenre kezd visszahatni.

Ami Wallon terjedelmes munkájából tervszerűen hiányzik, azt megvalósítja Fay műve: összeköti egymással a pszichiátriai és nevelői szempontot, és inkább ezen utóbbit juttatja előtérbe. Egyúttal a gyermekpszichiátria legfőbb adatait egyszerűbb, áttekinthetőbb összefoglalásban is adja, mint Wallon, kinek munkája szinte túl van terhelve a kísérleti anyaggal meg egyes problémák elméleti fejtegetésével annyira, hogy a mű épületének legfőbb körvonalai alig látszanak a körülvevő állványoktól.

Fay azokat az előadásait foglalta egybe könyvében, melyeket nem pszichiátereknek, hanem *nevelőknek* tartott az abnormis gyermekek lelki életének vizsgálatáról és ezen gyermekek pedagógiai kezelésének módjairól. Aki előtt ilyen cél lebeg, természetesen nem terjeszkedhetik ki a lelki abnormitások oly vizsgálati módszereire, melyek a nevelők átlaga számára megközelíthetetlenek, hanem megelégszik a legegyszerűbb lélektani módszerekkel. Így tesz Fay

is: inkább csak gondos lélektani *megfigyelések* adatait gyűjti egybe, s ezekre támaszkodik a gyermek lelki zavarainak ismertetésében. Azután megjelölve a normális lelki élet feltételeit, fokozatos átmenetekkel megismerteti velünk a hanyag, a depimált, a turbulens, a rosszhajlamú, a gőgös, a hazug és hiú gyermekek lelki állapotát, az értelem, a tevékenység, az emotivitás stb. zavarait. Ezen zavarok gyógyításának lelerészét az orvosra, felét pedig a pedagógusra bizza, s hangsúlyozza mindkettőjük közös együttműködésének szükségességét, az egymásrautaltságot. Két előadásban külön foglalkozik a szerző a gyermeki idegzavarokkal (neurózisokkal): az epilepsiával, a különböző konvulziókkal stb.; hangsúlyozza, mily fontos dolog, hogy a nevelő helyesen felismerje a gyermek betegségeit, bármilyen árnyalatúak is, és ne vegyen erkölcsi hibának oly jelenséget, mely egyszerűen patológiai szimptóma. Ennek a figyelmeztetésnek általános pedagógiai jelentőségét nem kell külön kiemelniük.

Várkonyi Hildebrand.

Új magyar könyvek és füzetek.

Beszámoló beszéd, melyet a budapesti kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem Tanácsának 1928. évi szeptember 17-i ülésén mondott Dr. Fináczy Ernő egyetemi ny. r. tanár, a kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem 1927/28. évi Rector Magnificusa. A Pázmány Péter-Egyetem története az 1927/28-ik tanévben. Bp. 1928. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (N. 8-r., 16 l.)

Dr. Barankay Lajos: A gyakorlati tanárképzés megszervezése. (Különlenyomat a Magyar Paedagogia 1928. évi 8—10. számából.) Bp. 1928. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (N. 8-r., 24 l.)

Dr. Bessenyei Lajos: A tanulók túlterhelése. (A debreceni ref. gimnázium szülői értekezletén tartott felolvasás.) Debrecen, 1928. Magyar Nemzeti Könyv- és Lapkiadóvállalat Rt. (K. 8-r., 44 l.) — Ára 1 pengő.

Böhm Károly feljegyzései gyermekeiről. (Különlenyomat a Kisdednevelés LIV. évfolyamából.) Bp. 1929. A Kisdednevelés kiadása. (N. 8-r., 20 l.) — Ára 1 pengő.

Fodor Árpád: Családvédelem. Gróf Zichy Gyula kalocsai érsek előszavával. (Árpád-Könyvek. Szerkeszti: Dr. Erdey Ferenc. 21—22. szám.) Kalocsa, 1928. Árpád-Rt. (16-r., 160 l.) — Ára 2 pengő.

Fröbel Frigyes műveiből. Embernevelés. A gyermekkert foglalkoztató eszközei. Pálcikakirakás. A gyermek rajzolókedve. A közvetítő iskola. Fordította Dr. Petrich Béla. Előszóval ellátta Dr. Kenyeres Elemér. Bp. 1928. A Kisdednevelés kiadása. (N. 8-r., XVI+152 l.) — Ára 4 pengő.

Gockler Lajos: Atörökés és nevelés. (A Magyar Neveléstudományi Társulat kiadványai III.) Bp. 1928. (N. 8-r., 140 l.) — Bolti ára 5 pengő.

Gorzó Dénes: A Szabad Lyceum 30 éves működése a MAV. Északi Főműhelytelepén az 1898—1928. években. Bp. 1928. Szabad Lyceum (N. 8-r., 40 l.)